

ZBIGNIEW MIREK

POPULARYZACJA WIEDZY BOTANICZNEJ (1971—1985)

POPULARIZATION OF BOTANICAL KNOWLEDGE (1971—1985)

Zarówno przygotowywanie nowych zastępów botaników jak też konieczność ciągłego uczulania społeczeństwa na sprawy ochrony szaty roślinnej wymaga przybliżania wiedzy z tego zakresu szerokiemu kręgowi odbiorców. Towarzystwo, świadome tych zadań podkreślało znaczenie popularyzacji w kolejnych swych statutach. Ostatni statut PTB z roku 1978 [5] mocniej niż poprzednie akcentuje zadanie „krzewienia współczesnej wiedzy botanicznej”, wskazując jako drogi realizacji „wydawanie publikacji popularnych” oraz „prowadzenie działalności popularyzacyjnej przez odczyty publiczne, kursy, wystawy, wycieczki itp.”. Do roku 1952 popularyzacja botaniki, aczkolwiek prowadzona przez wielu członków PTB (na własną niejako rękę), nie była wykazywana w sprawozdaniach wśród dokonań Towarzystwa. Utworzona na wezwanie Biura Towarzystw Naukowych PAN w 1952 roku Komisja Popularyzacji Wiedzy Botanicznej przy Zarządzie Głównym PTB przejęła rolę koordynatora, a częściowo także organizatora działań na polu popularyzacji. Analogiczne komórki powołano jednocześnie przy Zarządach wszystkich Oddziałów. Działalność Towarzystwa na polu popularyzacji wiedzy botanicznej w latach 1952—1970 omówiła szczegółowo Ludmiła Karpowiczowa w osobnym rozdziale opracowania pt. „50 lat PTB”.

W piętnastoleciu 1971—1985, podobnie jak i w poprzedzających 18 latach, popularyzacja była realizowana w poszczególnych Oddziałach w niejednakowym stopniu. Do najaktywniejszych należały Oddziały: Szczeciński, Bydgoski, Wrocławski i Łódzki, a także Olsztyński, Toruński, Poznański, Białostocki i Gdański. Najczęstszymi formami popularyzacji były: 1. odczyty, referaty, prelekcje i pogadanki, 2. seminaria, ćwiczenia i porady, 3. kursy terenowe i obozy szkoleniowe, 4. wycieczki krajoznawczo-przyrodnicze, 5. filmy, pokazy i wystawy, 6. konkursy, a także inne formy. Do stałych odbiorców akcji popularyzacji należała młodzież szkół stopnia średniego i podstawowego, bardzo często zrzeszona w takich organizacjach jak Liga Ochrony Przyrody czy Związek Harcerstwa Polskiego. Z porad

i kursów korzystali również członkowie Straży Ochrony Przyrody LOP i członkinie Kół Gospodyń Wiejskich oraz pracownicy różnych zakładów produkcyjnych. Znacznie szerszy krąg odbiorców miały wszelkiego rodzaju pokazy, wystawy czy giełdy pomocy i preparatów naukowych. Rzadszy niż w poprzednim okresie był udział członków PTB w audycjach radiowych i telewizyjnych. W niektórych ośrodkach (Bydgoszcz, Gdańsk, Wrocław, Szczecin) owocnie układały się kontakty z nauczycielami i młodzieżą szkolną. Kilka Oddziałów przez wiele lat uczestniczyło w przygotowywaniu Olimpiad Biologicznych dla szkół średnich. Do akcji popularyzacji włączały się prócz Oddziałów także niektóre Sekcje, jak na przykład Sekcja Mikologiczna, której kilka wystaw grzybów cieszyło się olbrzymim zainteresowaniem.

Godny odnotowania jest również fakt zorganizowania przez Komisję Popularyzacji Wiedzy w roku 1958 kursu dla nauczycieli, którzy chcieliby współpracować z naukowcami na polu florystyki. Była to jedna z nielicznych w Polsce prób ożywienia, a raczej stworzenia poważnego ruchu amatorskiego, który tak dobrze służył i służy nauce w krajach zachodnich (np. Wielka Brytania), a w niektórych dziedzinach (mikologia) również u naszych południowych sąsiadów.

Popularyzacja nie miała już jednak w omawianym piętnastolecu tego rozmachu, jaki cechował ją w poprzednich 18 latach. Wyraźny spadek aktywności daje się zauważyć po roku 1973, co miało niewątpliwie związek z odejściem Ludmiły Karpowiczowej, kierującej z niezmiernym oddaniem Komisją Popularyzacji przez ponad 20 lat. Okres osłabienia działalności na tym polu podkreślany jest także w opracowaniach poświęconych poszczególnym Oddziałom. Wstrzymanie od 1976 roku funduszy przyznawanych wcześniej na popularyzację przez Polską Akademię Nauk, dodatkowo utrwaliło ten spadek aktywności. Wszelka późniejsza działalność na polu upowszechniania wiedzy botanicznej prowadzona jest już bez dotacji PAN. Stopniowo zaprzestano też powoływania przy Zarządzie Głównym Komisji Popularyzacji Wiedzy Botanicznej. W składzie Zarządu z lat 1977—80 mówi się jeszcze o „przewodniczącym Komisji Popularyzacji Wiedzy Botanicznej i Informacji” [3], ale już w Zarządzie 1980—83 tylko o „członku Prezydium odpowiedzialnym za popularyzację wiedzy botanicznej oraz sprawy ochrony środowiska” [1], bądź za „popularyzację wiedzy botanicznej i informację” [4]. W składzie ostatniego Zarządu 1983—86 w ogóle nie uwzględniono już takiej funkcji. Od roku 1976 w sprawozdaniach rocznych Zarządu Głównego znika omówienie działalności Komisji Popularyzacji Wiedzy Botanicznej, a działalność popularyzacyjna jest bądź bardzo krótko omawiana w odrębnym punkcie sprawozdania, bądź (częściej) wymieniana wśród dokonań poszczególnych Oddziałów (rzadziej Sekcji). W sprawozdaniu z 1979 r. zaznaczono nawet *explicite*, że działalność ta będzie omawiana nie w osobnym punkcie lecz przy charakterystyce działalności poszczególnych Oddziałów.

To formalne i faktyczne osłabienie popularyzacji, jasno ukazane w tabeli I, nie oznacza jednak zupełnego od niej odejścia. Wiele Oddziałów prowadzi ją nadal i wykazuje w corocznych sprawozdaniach. Prowadzona jest także popularyzacja przez członków w Oddziałach, które nie wykazują jej oficjalnie w sprawozdaniach

TABELA I

Popularyzacja wiedzy botanicznej w latach 1971—1985

Lata	Odczyty, referaty, prelekcje, pogadanki	Seminaria, porady, ćwiczenia	Kursy, obozy	Wycieczki	Filmy, pokazy, wystawy	Konkursy	Inne
1971	116	92	2	36	17	1	1
1972	93	75	1	37	3	—	—
1973	136	45	—	29	9	1	—
1974	26	—	—	2	3	—	1
1975	38	15	—	4	12	—	—
1976	—	—	—	—	—	—	—
1977	11	—	—	2	2	—	1
1978	11	41	—	17	10	1	5
1979	57	—	2	13	8	—	—
1980	19	1	2	6	8	1	4
1981	42	7	2	10	7	—	8
1982	12	—	2	5	1	—	—
1983	24	1	1	29	2	—	1
1984	34	—	3	26	3	1	5
1985	54	8	2	25	4	1	8
Σ	673	285	17	241	82	6	34

TABELA II

Wyniki działalności popularyzacyjnej Polskiego Towarzystwa Botanicznego w latach 1953—1970 i 1971—1985

Formy działalności	Lata	
	1953—1970	1971—1985
Prelekcje, odczyty, referaty	4690	673
Wycieczki	1397	241
Kursy, seminaria, ćwiczenia, filmy, pokazy, wystawy	1098	384
Reportaże telewizyjne, audycje radiowe i inne	92	40

jedynie dlatego, że nie została ona zaprogramowana i zorganizowana pod egidą Oddziału. Wykazywana jest natomiast zwykle w sprawozdaniach instytucji zatrudniających poszczególnych członków PTB.

Oslabienie akcji popularyzacyjnej w ostatnim piętnastoleciu rysuje się też wyraźnie w porównaniu z poprzedzającym 18-letnim okresem (tab. II). Uderzający jest również — i to już nie tylko w analizie ostatnich 15 lat — niemal zupełny brak zaplanowanej akcji popularyzacyjnej w zakresie wydawnictw. Mimo więc

niewątpliwych dokonań nie można się oprzeć wrażeniu, że popularyzacja, a szczególnie niektóre jej formy, oczekuje dziś pełniejszego obywatelstwa w Polskim Towarzystwie Botanicznym.

ŹRÓDŁA

- [1] Jankiewicz L. S. 1981, Sprawy Organizacyjne Polskiego Towarzystwa Botanicznego. *Wiad. Bot.* 25 (3): 237—238.
- [2] Karpowiczowa L. 1972. Komisja Popularyzacji Wiedzy Botanicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego (1952—1970). W: 50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Red. Karpowiczowa L. *Monogr. z Dziej. Nauk. i Techn.* 77: 37—39.
- [3] Polskie Towarzystwo Botaniczne w dniu 30 czerwca 1978 roku. *Wiad. Bot.* 23 (1): 21—56, 1979.
- [4] Polskie Towarzystwo Botaniczne w dniu 30 czerwca 1981 roku. *Wiad. Bot.* 25 (4): 243—249, 1981.
- [5] Statut Polskiego Towarzystwa Botanicznego. *Wiad. Bot.* 23 (1): 3—20, 1979.

Dr Zbigniew Mirek
Instytut Botaniki PAN
ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków